

HaKtav V'HaKabbalah: Defining Avraham

Parashat Lech Lecha 5779

R' Yisroel Meir Rosenzweig - enrosenzweig@gmail.com

1. Bereishit 14:12-16

- (יב) וַיִּקַּח אֶת לוֹט וְאֶת רְכֻשׁוֹ בֶּן אָחִי אַבְרָם וַיֵּלְכוּ וְהוּא יָשֵׁב בְּסֹדֹם:
(יג) וַיָּבֹא הַפְּלִיט וַיִּגְדַּל לְאַבְרָם הָעֵבֶרִי וְהוּא שָׁכַן בְּאֵלְנֵי מְרָא הָאֲמֹרִי אָחִי אֲשֶׁפֶל וְאָחִי עֶנְר וְהֵם בְּעֵלֵי בְרִית אַבְרָם:
(יד) וַיִּשְׁמַע אַבְרָם כִּי נִשְׁבָּה אָחִיו וַיִּרְק אֶת חֲנִיכָיו יְלִידֵי בֵיתוֹ שְׂמֹנֶה עָשָׂר וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וַיִּרְדֹּף עַד דָּן:
(טו) וַיַּחְלֶק עֲלֵיהֶם לַיְלָה הוּא וְעַבְדָּיו וַיִּכְּסוּ וַיִּרְדְּפֵם עַד חֹבֶבֶת אֲשֶׁר מִשְׁמָאל לְדַמְשֶׁק:
(טז) וַיָּשִׁב אֶת כָּל הָרְכָשׁ וְגַם אֶת לוֹט אָחִיו וְרְכֻשׁוֹ הַיָּשִׁיב וְגַם אֶת הַנְּשִׂים וְאֶת הָעָם:

12 They also took Lot, the son of Abram's brother, and his possessions, and departed; for he had settled in Sodom.

13 A fugitive brought the news to Abram the Hebrew, who was dwelling at the terebinths of Mamre the Amorite, kinsman of Eshkol and Aner, these being Abram's allies.

14 When Abram heard that his kinsman had been taken captive, he mustered his retainers, born into his household, numbering three hundred and eighteen, and went in pursuit as far as Dan.

15 At night, he and his servants deployed against them and defeated them; and he pursued them as far as Hobah, which is north of Damascus.

16 He brought back all the possessions; he also brought back his kinsman Lot and his possessions, and the women and the rest of the people.

2. R' Yaakov Tzvi Mecklenburg [1785 - 1865, Germany, Russia], HaKtav V'HaKabbalah, Bereishit ibid.

- 1 (יג) **לאברהם העברי**. בשאר מקומות לא הוזכר רק שם אברהם לבדו וכאן צירף גם שם יחוסו שהוא עברי, כי רק מבחינה זו
2 התעורר הפליט להגיד הדבר אליו, להיותו עברי, שהתעורר להחזיק באמונת אחדות אלהות הפך דעת אמרפל שהוא נמרוד, מן
3 המנצחים במלחמה זו, ואשר מסבתו הוכרח אברהם לעזוב ארץ מולדתו, וזה יהיה סבה גדולה לעורר את אברהם שונאו לעמוד
4 נגדו וליקח את נקמתו ממנו:

3. R' Yaakov Tzvi Mecklenburg [1785 - 1865, Germany, Russia], HaKtav V'HaKabbalah, Bereishit ibid.

- 1 **לאברהם העברי**. בב"ר איתא שלשה דעות בטעם שם עברי, הא' שהוא שם משפחה להיותו מבני בניו של עבר, הב' שהוא שם
2 מקומי להיותו מעבר הנהר ושהוא מדבר בלשון עברי (כי שאר האומות שינו את לשון העברי המוקדם בלשונות אחרות לדעת
3 רבותינו וקבעו להם כל אחד לשון לעצמו ככתוב נפרדו איי הגוים בארצותם איש ללשונו אמנם אברהם החזיק בלשון זה),
4 ודעה שלישית כל העולם כולו מעבר אחד והוא מעבר אחד. כי שם עבר ישמש גם על שני הפכים המתעצמים בדבר שליש,
5 כגון שני בעלי דינין המתעצמים בדין, הנה נושא המשפט שביניהם הוא דבר ממוצע אשר עליו תערובות טענותיהם, והם עצמם
6 יקראו עבר אחד מזה ועבר אחד שכנגדו, או צדדים צד אחד מזה וצד א' שכנגדו, כבשמואל (א' י"ד) אתם תהיו לעבר אחד ואני
7 וינתן לעבר אחד, ואברהם להיותו חולק עם אנשי דורו אודות האמונה האמתית, וזה היה דבר הממוצע בין שני הצדדים,
8 ואברהם היה הצד שכנגד בכל דורו החולקים, על שם זה נקרא עברי (דער געגענזייטיגע), כי עבר ישמש ג"כ כמו מול ונגד,
9 כביהושע (כ"ב י"א) על עבר בני"י (ובמת"כ לא פי' כן). ואין ספק שדעה זו האחרונה להיותו כשם תואר לאברהם לעמוד יחידי
10 בעולם בצד מתנגדת לכל אנשי דורו מכחישי קל, הוא יותר עיקרי אליו, משנאמר שהוא שם משפחה או מקומי לבד, גם לא
11 יתכן לומר שעיקר טעם הנחת שם עברי יהיה לבד לשם משפחה, כי מדרך הכתובים לייחס את הבלתי נודע באיש המפורסם
12 ממנו ביותר, כמו קיש אבי שאול, מייחס קיש הבלתי נודע בשאול המפורסם מאד, אמנם אברהם להיותו המפורסם לנו בכתובים
13 במעשיו הנכבדים יותר מעבר, אשר רק מצד הקבלה ידענוהו לנביא, איך ייחס אברהם הנודע בעבר הבלתי נודע, וכן לא יתכן
14 לומר שטעם העיקרי יהיה מצד מקומו, הלא גם שאר אומות רבות היה תושבי עבר הנהר (כבמלכים א' ה') מלכי עבר הנהר,
15 וזה לעד כי לא באו רבותינו רק להודיע כי גם מצד המשפחה והמקומי מוסכם הנחת שם עברי לאברהם, אבל עיקר הנחתו עליו
16 הוא מצד תארו הנכבד.

4. R' Eliyahu Mizrachi [c. 1450 - 1526, Turkey], Super commentary to Rashi ibid.

[העברי] שבא מעבר הנהר. בבראשית רבה (בראשית רבה מב, ח), כרבנן. כי פירוש "לא יוכלון המצרים לאכל את העברים לחם" (מג, לב) - כל הבאים מעבר הנהר, ולא כרבי נחמיה דאמר: שהיה מבני בניו של עבר

5. Rashi [1040 - 1105, France], ibid.

(לב) **כי תועבה הוא** - דבר שנאווי הוא למצרים לאכול את העברים, ואונקלוס נתן טעם לדבר:

6. Onkelos [2nd Century C.E., ? Israel], ibid.

(לב) ושוואו ליה בלחודוהי ולהון בלחודיהון ולמצראי דאכלין עמיה בלחודיהון ארי לא יכלין מצראי למיכל עם עבראי לחמא ארי בעירא דמצראי דחלין ליה עבראי אכלין:

7. R' David Tzvi Hoffman [1843 - 1921, Austria, Germany], Bereishit 14:13

העברי, האבות ומשפחותיהם נקראו עברים, בפי הכנענים וגם בפי המצרים (השווה להלן מ, טו; מג, לב), בתור צאצאיו של עבר המפורסם, נכדו של נח. וגם הם כינו עצמם בשם זה. והנה בא אחד מפליטי המלחמה (אולי מאנשי סדום), כדי לספר לו לאברם על המתרחש. ולמה הוא פונה דוקא אל אברם? אין זה אלא משום שידע, שאברם עברי הוא וכי קרוב הוא איפוא אל לוט, שאף הוא ידוע היה כעברי, ומותר היה לו איפוא לפליט להניח, שאברם יחוש לעזרתו של קרובו. - והוא שכן וגו'. סיבה נוספת היתה לו לפליט לפנות אל אברם, והיא שבעלי ברית לו בין שרי האמורי ויוכל איפוא לגייס כוח צבאי, שבעזרתו יצא להציל את לוט. - בעלי ברית - אברם, ואמנם הם באו לעזרתו, כפי שמשמע מפסוק כד להלן.

8. R' Yaakov Tzvi Mecklenburg [1785 - 1865, Germany, Russia], HaKtav V'HaKabbalah, Bereishit ibid.

(לא) פניתי הבית. מע"א (רש"י מרבתינו), נראה שיצא להם כן מדלא אמר בערתי הבית, כמו בערתי הקדש מן הבית, ואמר לשון פניתי אשר בכ"מ בואו בלשון כבוד יורה על המפנה ממקומו דבר שהוא מוקש המזיק או מצער את האדם, כמו סלו סלו פנו דרך הרימו מכשול וכדומה לזה, והדבר להיותו עבד אברהם אשר נתפרסם מהכרזתו בביטול דעות ע"ג, אין לך דבר מוקש המצערו כמו להיותו מתגורר בחדר מלא גלולים.

9. Bereishit 15:7-9 [JPS 1985 Translation]

(ז) וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי אַבְרָם ד' אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֹר כְּשָׂדִים לָתֵת לְךָ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ:
(ח) וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי ד' [קרי אלוקים] בְּמָה אֵדַע פִּי אִירְשְׁנָה:
(ט) וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי קַחְהָ לִּי עֶגְלָה מְשֻׁלֶּשֶׁת וְעֵז מְשֻׁלֶּשֶׁת וְאֵיל מְשֻׁלֶּשׁ וְתֹר וְגֹזֶל:

7 He said to him: I am Hashem who brought you out of Ur Kasdim, to give to you this land as an inheritance.
8 And he said: My Master, G-d, how will I know that I will inherit it?
9 He said to him: Bring Me [Sacrifice before Me] three heifers, three goats and three rams, a dove, and a young pigeon.

10. R' Yaakov Tzvi Mecklenburg [1785 - 1865, Germany, Russia], HaKtav V'HaKabbalah, ibid.

1 (ח) במה אדע כי. לדעתי אין במאמר זה שום שאלה ובקשה, כי חלילה לאהוב ד' להסתפק באמתת דבורו ית' ובקיומו, כי מלת
2 אדע הוא ענין גדולה רוממות וחשיבות כמו ידעתיך בשם שפי' הגאון כבדתיך בשם כמ"ש ראב"ע שם, וכן ידעתי למען אשר
3 יצוה (דלקמן) פי' הרמב"ן גדלתי ורוממתי, כמו מה אדם ותדעהו, וכן ידעתיך בשם, ולפירש"י שם הוא לשון חבה ואהבה,
4 ולרמב"ן הוא אהבה וחבה הנראית בפועל ממש ע"י הכבוד והגדולה הנעשה בנאהב, ולפי"ז מאמר "במה אדע כי אירשנה"
5 מאמר הנאמר לעצמו ולנפשו כמתמי' על הפלגת הטובה הגדולה שיבטיחנו הש"י בזה, כי חשב אברהם א"ע לעפר ואפר שפל
6 מאד וכל מעשי צדקותיו אשר עשה לא היו חשובים בעיניו למאומה, ולא מצא בנפשו שום מעשה עד שיהיה ראוי לתשלום
7 גמול ולגדולה זאת, ומכש"כ לזכות לו ולדורותיו אחריו בירושה נכבדת כזאת, כדרך שאמר דוד (ש"ב ז') מי אנכי כי הבאתני
8 עד הלם, ובדרך פליאה ותמיה אמר בנפשו "במה אדע כי אירשנה", במה אהיה חשוב ונכבד כ"כ בעיני המקום ב"ה (וואדורך
9 זאלטע איך זא געאכטעט זיין זאסס!!) עד שאעלה לכל הגדולה והרוממות הזאת לרשת עד עולם דבר נשגב כזה, ואין במה
10 שאלה המצפה על תשובה, אבל הוא מאמר תמהון ופליאה, כמו מה אדם ותדעהו, ופעל אדע דומה למלת תשב (ירמיה י"ז) ארץ
11 מלחה ולא תשב, שביאורה תהא מיושבת, וכן בכמה מקומות. כן אדע אהיה מודע (זאלל בעליבעט, אנגעזעהען זיין), וכל
12 פעלים עומדים מצד שהם נפעלים מעצמם לא ע"י אחר יפרשם רש"י בלשון הופעל כמו וימררהו ורבו נעשו לו אנשי ריב, כהה
13 הנגע, הוכה ממראיתו וכמש"ש ר"ח. הנה לפירוש זה בטח אברהם בלב שלם בקיום מאמרו ית', כי כל דבריו אלה אינם כ"א
14 לנפשו ולעצמו מצד ענותנותו ושפל ערכו בעיניו, והמאמר הבא ממנו ית' אליו אח"ז אינו תשובה לדבריו, כי לא היה כאן
15 שאלה הצריכה תשובה, אבל הוא רק תשלום דברים ראשונים בבטחון נתינת הארץ ועתה גמר כריתת הברית עליו: והדעה
16 המיחסת מאמר במה אדע לחטא עד שנגזר על בניו הגירוש, איננה מוסכמת, כי יש סבות אחרות לזה כנודע מן המחברים,
17 ועמ"ש אח"ז בפסוק גר יהיה זרעך. וכבר העיד הרב הגדול בצדה לדרך (פ' שמות) נמנו וגמרו שלמים וגם רבים, שכל הטעמים
18 המוזכרים במס' נדרים ובמדרשים על גלות מצרים התלויים בחטא אברהם לא באו כ"א ליתן טעם למה הודיע הקב"ה הגלות
19 לאברהם וציערו בזה, אבל הגלות עצמו יש לו טעמים אחרים. ע"ש: ובב"ר במה אדע, לא כקורא תגר אלא כאומר באיזה זכות
20 ע"ש.